

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2015. Bu gayri resmi çeviri, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır.

© Republic of Turkey, 2015. Unofficial translation made by the Human Rights Department of the Ministry of Justice Directorate General for International Law and Foreign Relations This translation does not bind the Court.

© République de Turquie, 2015. Cette traduction non officielle a été faite par la Direction des Droits de l'Homme de l'Unité des Relations extérieures et juridiques du Ministère de la Justice. Elle ne lie pas la Cour.

Tematik Bilgi Notu – Silahlı Çatışmalar

Ekim 2015

İşbu Tematik Bilgi Notu, Mahkeme açısından bağlayıcı değildir ve tüm ayrıntıları içermemektedir.

Silahlı Çatışmalar

Türkiye-Kıbrıs meselesine ilişkin davalar

Kıbrıs / Türkiye

10 Mayıs 2001 (Büyük Daire – esas karar)¹

Söz konusu dava, 1974 Temmuz ve Ağustos aylarında Türkiye tarafından Kuzey Kıbrıs'ta düzenlenen askeri operasyonlar nedeniyle bu bölgede meydana gelen duruma ve Kıbrıs bölgesinin sürekli bir bölünme halinde olmasına ilişkindir. Kıbrıs, idari uygulama

¹ Ayrıca bakınız, aynı dava hakkında, adil tazmin hususuna ilişkin 12 Mayıs 2014 tarihli Büyük Daire kararı. Söz konusu kararda Mahkeme, esas kararın verildiği 10 Mayıs 2001 tarihinden bu yana geçen zamanın, kendisinin, Kıbrıs Hükümetinin adil tazminat taleplerini incelemesine engel olmadığına hükmetmiştir. Mahkeme, kayıp kişilerin yakınlarının yaşamış oldukları manevi zarar bakımından, Türkiye'nin Kıbrıs'a 30,000,000 avro ödemesine ve Karpaz yarımadasında yaşayan Kıbrıslı Rumların yaşamış oldukları manevi zarar bakımından ise 60,000,000 avro ödemesine karar vermiştir. Mahkeme, bahsi geçen miktarların, Kıbrıs Hükümeti tarafından, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi denetiminde, mağdur olan kişilere dağıtılacağını ifade etmiştir.

kapsamında Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) ihlal ettiğini iddia etmiştir. Kıbrıs, uluslararası toplumun, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasını kınadığına işaret ederek, Kasım 1983'te "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) ilan edilmesine rağmen, Türkiye'nin iddia edilen ihlallerden sorumlu olduğunu ileri sürmüştür. Diğer taraftan Türkiye, KKTC'nin bağımsız bir devlet olduğunu ve bu nedenle Sözleşme uyarınca, ilgili eylem ve ihmallerden kendisinin sorumlu tutulamayacağını ileri sürmüştür.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başvuruda geçen şikâyet konusu olayların Türkiye'nin yargı yetkisi kapsamına girdiğine hükmetmiştir. Aşağıda belirtilen hususlara ilişkin olarak, Sözleşme hakkında on dört ihlal tespit etmiştir.

- *Kayıp Kıbrıslı Rumlar ve onların yakınları*: Türk Devleti yetkililerinin, yaşamı tehdit edici koşullarda ortadan kaybolan kayıp Rumların nerede olabileceklerini ve akıbetlerini tespit etmeyi amaçlayan etkili bir soruşturma yürütmedikleri gerekçesiyle, Sözleşme'nin **2. maddesinin** (yaşam hakkı) **sürekli ihlali**; haklarında, kayboldukları esnada Türk yetkililer tarafından gözaltında tutulmakta olduklarına ilişkin iddiaların mevcut olduğu kayıp Rumların nerede olabileceklerini ve akıbetlerini tespit etmeyi amaçlayan etkili bir soruşturmanın Türk makamlarınca yürütülmediği gerekçesiyle, Sözleşme'nin **5. maddesinin** (özgürlük ve güvenlik hakkı) **ihlalinin süreklilik kazanması** ve Türk yetkili makamlarının, kaybolan ailelerin endişe ve feryatları karşısında sessiz kalmasının insanlık dışı bir muamele teşkil etmesi nedeniyle, Sözleşme'nin **3. maddesinin** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) **sürekli ihlali**;

- *Yerlerinden edilmiş kişilerin konut ve mülkiyet hakları*: Yerlerinden edilmiş Kıbrıslı Rumların Kuzey Kıbrıs'taki evlerine dönmelerine izin verilmemesi sebebiyle, Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına, konuta ve yazışmaya saygı gösterilmesi hakkı) **sürekli ihlali**; Kıbrıslı Rumların, Kuzey Kıbrıs'taki mülkiyetlerine erişimden, bu mallardan yararlanmaktan ve mülkiyet haklarına yapılan müdahaleden kaynaklanan tazminat haklarından mahrum bırakılmaları nedeniyle, Sözleşme'ye **Ek 1 no'lu Protokolün 1. maddesinin** (mülkiyetin korunması) **sürekli ihlali**; ve Kuzey Kıbrıs'ta oturmayan Kıbrıslı Rumların, Sözleşme'nin 8. maddesi ve 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesi ile güvence altına alınan haklarına yapılan müdahalelere itiraz edebilmek için

başvurabilecekleri herhangi bir hukuk yolunun bulunmaması nedeniyle, Sözleşme'nin **13. maddesinin ihlali** (etkili başvuru hakkı);

- *Kuzey Kıbrıs Karpaz bölgesindeki Kıbrıslı Rumların yaşam koşulları*: Hareket özgürlüğünün kısıtlanması sonucu ibadet yerlerine ulaşımın ve dini yaşamın gerektirdiği diğer eylemlere katılımın engellenmesi sebebiyle, Sözleşme'nin **9. maddesinin (düşünce, din ve vicdan özgürlüğü) ihlali**; ilkokul kitaplarının aşırı sansüre tabi tutulması bakımından, Sözleşme'nin **10. maddesinin (ifade özgürlüğü) ihlali**; bölgeden tamamen ayrılmaları sonucu mal ve mülk dokunulmazlıklarına saygı gösterilmesini isteme haklarının güvence altına alınmaması ve ölüm durumunda ise Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan yakınlarının miras haklarının tanınmaması nedeniyle, Sözleşme'ye **Ek 1 no'lu Protokolün 1. maddesinin (mülkiyetin korunması) ihlali**; uygun ortaöğretim olanaklarının bulunmaması nedeniyle, **1 no'lu Protokolün 2. maddesinin (eğitim hakkı) ihlali**; Kuzey Kıbrıs Karpaz bölgesinde yaşayan Kıbrıslı Rumların, aşağılayıcı muamele olarak nitelendirilebilecek ayrımcılığa maruz kalmaları nedeniyle, Sözleşme'nin **3. maddesinin ihlali**; özel hayatlarına, aile hayatlarına ve konutlarına saygı gösterilmesi haklarına ilişkin olarak, Sözleşme'nin **8. maddesinin ihlali** ve Sözleşme'nin 3, 8, 9 ve 10. maddeleri ve 1 no'lu Protokol'ün 1 ve 2. maddeleri kapsamındaki haklarına yetkili makamlarca yapılan müdahaleye ilişkin olarak uygulama bakımından herhangi bir hukuk yolunun bulunmaması nedeniyle Sözleşme'nin **13. maddesinin ihlali**;

-*Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan Kıbrıslı Türklerin hakları*: sivillerin askeri mahkemelerde yargılanmasına izin verilmesi nedeniyle, Sözleşme'nin **6. maddesinin (adil yargılanma hakkı) ihlali**.

Mahkeme ayrıca, Sözleşme'nin **4. maddesi** (kölelik ve zorla çalıştırma yasağı), **11. maddesi** (toplantı ve dernek kurma özgürlüğü), **14. maddesi** (ayrımcılık yasağı), **17. maddesi** (hakları kötüye kullanma yasağı) ve **18. maddesi** (haklara getirilecek kısıtlamaların sınırlanması) kapsamında ileri sürülen tüm şikâyetler dâhil olmak üzere, ilgili tüm hükümlerle bağlantılı olarak, bazı şikâyetler hakkında Sözleşme'nin ihlal edilmediğine karar vermiştir. Mahkeme, diğer bazı iddialar kapsamında öne sürülen meseleleri değerlendirmenin gerekli olmadığına kanaat getirmiştir.

Varnava ve Diğerleri / Türkiye

18 Eylül 2009 (Büyük Daire)

Başvuranlar, 1974 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında Kuzey Kıbrıs'ta düzenlenen Türk askeri operasyonları sırasında kaybolan dokuz Kıbrıs vatandaşının yakınıdır. Başvuranlar özellikle, yakınlarının, Türk askeri kuvvetleri tarafından tutuklandıktan sonra ortadan kaybolduklarını ve Türk yetkili makamlarının, o tarihten bu yana söz konusu meseleye açıklık getirmediğini ileri sürmüşlerdir.

Mahkeme, yetkili makamların, yaşamı tehdit edici koşullarda ortadan kaybolan dokuz adamın akıbetlerini tespit etmeyi amaçlayan etkili bir soruşturma yürütmediği gerekçesiyle, Sözleşme'nin **2. maddesinin** (yaşam hakkı) **ihlalinin süreklilik kazandığına**, başvuranlar hakkında Sözleşme'nin **3. maddesinin** (insanlık dışı muamele yasağı) **ihlalinin süreklilik kazandığına**, kayıp adamlardan ikisinin akıbetlerini tespit etmeyi amaçlayan etkili bir soruşturmanın Türk makamlarınca yürütülmediği gerekçesiyle Sözleşme'nin **5. maddenin** (özgürlük ve güvenlik hakkı) **ihlalinin süreklilik kazandığına** ve kayıp haldeki diğer yedi adam hakkında ise Sözleşme'nin **5. maddenin ihlalinin sürekliliğinin devam etmediğine** hükmetmiştir.

Eski Yugoslavya'daki NATO operasyonuna ilişkin davalar

Banković ve Diğerleri / Belçika ve Diğer 16 Sözleşmeci Devlet

19 Aralık 2001 (Büyük Daire – kabul edilebilirlik hakkında karar)

Mevcut başvuru, Belgrad, Sırbistan'da ikamet eden altı kişi tarafından, Sözleşme'ye taraf olan 17 NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) üyesi devlet aleyhine yapılmıştır.

Başvuranlar NATO'nun, Kosova çatışması sırasında düzenlediği hava saldırısı kapsamında, Belgrat'ta bulunan Sırbistan Radyo Televizyonu'nu bombalamasından ve neticesinde binanın hasar görmesinden ve birkaç kişinin ölmesinden şikâyetçidirler.

Mahkeme, başvuruyu **kabul edilemez** olarak nitelendirmiştir. Mahkeme, uluslararası hukuka göre bir devletin ülke dışında yargı yetkisini kullanmasına ilişkin bir engel bulunmazken, yargı yetkisinin, genel bir kural olarak, diğer ilgili devletlerin geçerli ülkesel hakları ile tanımlanıp sınırlandırıldığını değerlendirmiştir. Yargı yetkisi hakkındaki diğer dayanaklar istisnaidir ve her davanın kendine özgü koşullarına göre bir gereçlendirme yapılmalıdır. Sözleşme, esas olarak bölgesel kapsamda ve özellikle de Sözleşmeciler Devletlerin yasal alanı içerisinde varlığını sürdüren çok taraflı bir anlaşmadır. Federal Yugoslavya Cumhuriyeti, söz konusu yasal alanda yer almamaktadır. Mahkeme, mağdurlar ve davalı Hükümetler arasında bir yargı bağı bulunduğu hususunda ikna olmamıştır.

Markovic ve Diğerleri / İtalya

14 Aralık 2006 (Büyük Daire)

Mevcut başvuruda, başvuranlar 10 kişi olup, eski Sırbistan-Karadağ vatandaşlarıdır ve NATO ittifakının, Belgrat'ta bulunan Sırbistan Radyo Televizyonu'na (RTS) 23 Nisan 1999 tarihinde düzenlediği hava saldırısı sonucunda yakınlarının öldüğü iddiasıyla İtalya mahkemeleri nezdinde tazminat davası açmışlardır. Başvuranlar, Sözleşme'nin 1. maddesi (insan haklarına saygı yükümlülüğü) ile bağlantılı olarak Sözleşme'nin 6. maddesine (adil yargılanma hakkı) dayanarak, mahkemeye erişimlerinin engellendiğini ileri sürmüşlerdir.

Mahkeme, başvuranların İtalya mahkemeleri nezdinde bir hukuk davası açmış olmaları nedeniyle, Sözleşme'nin 1. maddesi uyarınca "yargı bağının" oluştuğuna kuşkusuz kanaat getirmiştir. Ancak Mahkeme, başvuranların iddialarının, haksız fiil hukukuna uygun olarak İtalyan hukuk ilkeleri ışığında adil bir şekilde incelendiğine kanaat getirerek, Sözleşme'nin 6. maddesinin (adil yargılanma hakkı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir.

Behrami ve Behrami / Fransa ve Saramati / Fransa, Almanya ve Norveç

31 Mayıs 2007 (Büyük Daire – kabul edilebilirlik hakkında karar)

Birinci dava, NATO'nun 1999 yılında Federal Yugoslavya Cumhuriyeti'ni bombaladığı sırada atılan parça tesirli bir bombanın 2000 yılının Mart ayında patlamasına ilişkindir. Söz konusu bomba, oyun oynayan çocuklar tarafından bulunmuş ve bir çocuğun ölümüne, diğer bir çocuğun ise ağır bir şekilde yaralanmasına yol açmıştır. Başvuranlar, Sözleşme'nin 2. maddesine (yaşam hakkı) dayanarak, bir çocuğun ölmesinin ve başka bir çocuğun yaralanmasının, Kosova Barış Gücü'nün (KFOR), patlamamış bombaları işaretlememesinden ve/veya etkisiz hale getirmemesinden kaynaklandığından şikâyetçi olmuşlardır.

İkinci dava, Kosova'da yaşayan Arnavut asıllı bir adamın, Kosova ve Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti arasındaki sınır bölgesinde faal olan silahlı gruplara karıştığı şüphesiyle ve KFOR'un güvenliğine karşı bir tehdit oluşturduğu düşüncesiyle tutuklamasına ilişkindir. Başvuran, Temmuz 2001 ve Ocak 2002 tarihleri arasındaki tutukluluk halinin, Sözleşme'nin özellikle 5. maddesini (özgürlük ve güvenlik hakkı) ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, başvuruları **kabul edilemez** olarak nitelendirmiştir. Mahkeme, Kosova'da mayın çıkarmaya ilişkin denetimin, Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetim Misyonu'nun (UNMIK) yetkisi dâhilinde olduğunu ve yakalama emirlerinin çıkarılmasının ise KFOR'un güvenlik talimatı kapsamına girdiğini değerlendirmiştir. Dolayısıyla, BM Güvenlik Konseyi'nin, UNMIK ve KFOR'un kurulmasını öngören 1244 sayılı kararı (Resolution 1244) çıkardığı dikkate alındığında, söz konusu yetkilerin BM himayesinde olduğunun anlaşıldığını not etmiştir. BM, üye devletlerinden ayrı bir tüzel kişiliğine haiz olup, Sözleşme'ye taraf değildir. UNMIK ve KFOR, etkililikleri hususunda üye devletlerin desteğine bel bağladıklarından, Sözleşme'nin, Üye Devletlerin eylemlerini veya ihmallerini, Mahkeme'nin denetimine tabi tutacağı şeklinde bir yorum yapılamaz. Aksi takdirde, BM'nin temel misyonunu oluşturan barışın korunması ilkesinin yerine getirilmesine yönelik bir müdahale yapılmış olur. Mahkeme, Fransa aleyhindeki ülke dışı eylem veya ihmaller hakkındaki şikâyetleri dinleme vazifesinin incelenmesine gerek olmadığı sonucuna varmıştır.

Çeçenistan'daki çatışmaya ilişkin davalar

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Rusya Federasyonu Çeçenistan Cumhuriyeti'nde yaşanan silahlı çatışma ile bağlantılı olarak, şimdiye kadar 230'dan fazla ihlal kararı vermiştir.³ 350'nin üstünde dava derdesttir. Başvuruların yaklaşık %60'ı cebri kaybolmaya ilişkindir; diğer meseleler ise, sivillerin öldürülmesini ve yaralanmasını, evlerin ve mülkiyetin yok edilmesini, rastgele güç kullanımını, mayın kullanımını, hukuka aykırı tutukluluğu, işkenceyi ve insanlık dışı tutukluluk koşullarını içermektedir.

Başvuranlar, şikâyetlerini en yaygın olarak Sözleşme'nin 2. maddesi (yaşam hakkı), 3. maddesi (işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı), 5. maddesi (özgürlük ve güvenlik hakkı), 8. maddesi (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı), 13. maddesi (etkili başvuru hakkı) ve 14. maddesi (ayrımcılık yasağı) ve Sözleşme'ye Ek 1. no'lu Protokol'ün 1. maddesi (mülkiyetin korunması) kapsamında sunmaktadırlar.

İlk kararlar, Mahkeme tarafından 2005 yılında verilmiş olup, 1999-2000 askeri eylemi sırasında başvurulmuş olan orantısız güç kullanımına ilişkindir (24 Şubat 2005 tarihli [Isayeva, Yusupova ve Bazayeva / Rusya ve Isayeva / Rusya](#) kararları)

Birkaç davada, Devlet askerlerinin, başvuranların akrabalarının hukuka aykırı bir şekilde öldürülmesinden sorumlu olduklarına karar verilmiştir (24 Şubat 2005 tarihli [Khashiyev ve Akayeva / Rusya](#) kararı; 26 Temmuz 2007 tarihli [Musayev ve Diğerleri / Rusya](#) kararı; 25 Kasım 2010 tarihli [Amuyeva ve Diğerleri / Rusya](#) kararı).

Mahkeme, 2 Aralık 2010 tarihinde, [Abuyeva ve Diğerleri / Rusya](#) kararında, davaya ilişkin yürütülen soruşturmada Rusya'nın, Mahkeme'nin daha önce aynı şekilde yürütülmüş ceza yargılamalarının etkisiz olduğuna hükmetmiş olduğu ve bağlayıcı nitelik taşıyan [Isayeva / Rusya](#) kararındaki kesin bulgularını açıkça göz ardı ettiğini değerlendirmiştir. Mahkeme, kararların icrası kapsamında benimsenecek olan her türlü

3 Rusya'nın Çeçenistan'daki çatışmaya ve önemli sorunlara ilişkin kararlara verdiği cevaplar, Avrupa Konseyi'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının İcrası Dairesi tarafından hazırlanan, "Rusya Federasyonu Çeçenistan Cumhuriyeti'ndeki güvenlik güçlerinin eylemleri: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına göre hareket etmeye yönelik genel tedbirler" hakkındaki Mayıs 2010 tarihli Memorandum Güncellemesinde sunulmuştur.

tedbirin, Mahkeme'nin kararında belirtmiş olduğu sonuçlara uygun düşmesi gerektiğini vurgulamıştır. Mahkeme, Sözleşme'nin 46. maddesine (kararların bağlayıcılığı ve icrası) istinaden, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ni, bu konuyu ele almaya davet etmiştir.

Yakın zamanda çıkarılan diğer kararlar şunları içermektedir. Çeçenistan'ın bir köyüne Eylül 1999 tarihinde düzenlenen Rus askeri hava saldırısı neticesinde beş kişinin öldüğü ve evlerin ve mülkiyetin yok edildiği [Esmukhambetov ve Diğerleri / Rusya](#) davasına ilişkin karar (29 Mart 2011); genç bir adamın 1996'da bir grup asker tarafından Çeçenistan'da yakalandıktan sonra kaybolduğu [Tashukhadzhiyev / Rusya](#) davasına ilişkin karar (25 Ekim 2011); Rus askerleri tarafından 2000 yılında Çeçenistan Cumhuriyeti'nde düzenlenen güvenlik operasyonları sırasında dört sivil kadının öldürüldüğü ve söz konusu ölüm olaylarına ilişkin etkili bir soruşturmanın yapılmadığı iddialarının mevcut olduğu [Inderbiyeva / Rusya](#) ve [Kadirova ve Diğerleri / Rusya](#) davalarına ilişkin kararlar (27 Mart 2012); aynı zamanda bir eş ve beş çocuğun babası olan bir adamın ortadan kaybolduğu ve söz konusu meseleye ilişkin olaylar hakkında yetersiz soruşturmanın yapıldığı [Umarova ve Diğerleri / Rusya](#) davasına ilişkin karar (31 Temmuz 2012) ve Rus askerlerinin 2000 ve 2005 tarihleri arasında Çeçenistan'da halka açık olan çeşitli yerlerde güpegündüz adam kaçırdıkları iddiasını konu alan [Gakayeva ve Diğerleri / Rusya](#) davasına ilişkin karar (10 Ekim 2013).

Mahkeme, 16 başvuranın şikâyetlerinin yer aldığı 18 Aralık 2012 tarihli [Aslakhanova ve Diğerleri / Rusya](#) davasına ilişkin kararında, *1999 ve 2006 seneleri arasında Rusya'nın Kuzey Kafkasya bölgesinde ortadan kaybolan kişilere yönelik bir soruşturmanın yapılmamasının sistemik bir sorun teşkil ettiğini*, zira ulusal düzeyde etkin bir başvuru yolunun bulunmadığını kaydetmiştir.

Mahkeme, bu sorunlara ilişkin olarak **Rusya tarafından alınması gereken iki tür genel tedbir** belirtmiştir: kurbanların ailelerinin acılarını azaltmak ve ceza yargılamalarına ilişkin yapısal eksikliklere çözüm bulmak. Bu konudaki uygun bir strateji Rusya tarafından vakit kaybetmeksizin hazırlanmalı ve uygulanması hakkındaki denetim için Bakanlar Komitesi'ne sunulmalıdır. Mahkeme aynı zamanda, önünde derdest olan benzer davaların incelemesini ertelememeye karar vermiştir.

20 Haziran 2013 tarihli, [Turluyeva / Rusya](#) davasına ilişkin karara, genç bir adamın en son Grozni'deki polis alayı bölgesinde görüldükten sonra Ekim 2009'da ortadan kaybolması konu olmuştur. Mahkeme, genç adamın öldüğünün tahmin edilmesi, Devletin genç adamın yaşamını koruyamaması ve genç adamın ortadan kaybolmasına ilişkin etkili bir soruşturmanın yürütülmemesi sebebiyle, Sözleşme'nin **2. maddesi** (yaşam hakkı) kapsamında üç **ihlal** tespit etmiştir.

Mahkeme, Rus yetkili makamlarının, Kuzey Kafkasya'daki cebri kaybolma olaylarının ve yaşamı tehdit edici sonuçlarının ciddi bir problem teşkil ettiğinin yeterince farkında olduklarının ve bu tür suçların soruşturulmasını daha etkin kılmak amacıyla yakın zamanda bazı tedbirler aldıklarının altını çizmiştir. Mahkeme bu nedenle, yetkili makamların başvuranın oğlunun ortadan kaybolduğunu öğrendiklerinde, başvuranın oğlunun yaşamını korumak adına gerekli olan uygun tedbirleri almaları gerektiğini değerlendirmiş, ancak söz konusu yetkililerin bu tedbirleri almadıklarını tespit etmiştir.

3 Ekim 2013 tarihli, [Abdul Khanov ve Diğerleri / Rusya](#) davasına ilişkin karara, Şubat 2000'de Çeçenistan'ın bir köyüne düzenlenen Rus askeri saldırısı neticesinde, başvuranların yakınlarından on sekiz kişinin ölmesi konu olmuştur.

İlk defa, Çeçenistan'daki silahlı çatışmayı konu alan bir davada Rus Hükümeti, hem ölümcül güç kullanımı hem de yetkililerin koşulları soruşturma yükümlülüğü bakımından, Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edildiğini kabul etmiştir.

Mahkeme, başvuranların ve yakın akrabalarının ölümcül güç kullanımı mağduru oldukları konusunda tarafların tartışmaya girmediklerini ve koşulları tespit edebilecek herhangi bir soruşturmanın yapılmadığını gözlemlemişlerdir. Bu hususlar, Sözleşme'nin **2. maddesinin** (yaşam hakkı) hem esas hem de usul bakımından **ihlal** edildiği sonucuna varmak için yeterlidir.

Mahkeme, başvuranların davasında da olduğu gibi, ölümcül güç kullanımına ilişkin yürütülen bir ceza soruşturmasının etkisiz olması halinde, başka herhangi bir hukuk yolunun da etkililiğinin sarsıldığına kanaat getirmiştir. Dolayısıyla, Sözleşme'nin **13.**

maddesi (etkili başvuru hakkı) uyarınca, başvuranların etkili başvuru hakları **ihlal** edilmiştir.

9 Ocak 2014 tarihli, [Pitsayeva ve Diğerleri / Rusya](#) davasına ilişkin karara, 2000 ve 2006 seneleri arasında Çeçenistan'da 36 adamın, güvenlik operasyonuna benzer bir operasyon kapsamında bir grup silahlı adam tarafından kaçırıldıktan sonra ortadan kaybolması konu olmuştur.

Söz konusu davada Mahkeme, ulusal düzeyde ilgili bir hukuk yolunun bulunmaması nedeniyle, davaya konu durumun, bu tür suçların soruşturulmaması hakkındaki sistemik bir problemden kaynaklandığına hükmetmiş olduğu daha önceki davalardaki tutumunu sürdürmüştür.

Mahkeme, hem başvuranların yakınlarının ortadan kaybolmaları ve öldüklerinin tahmin edilmesi hem de kaçırılma olaylarına ilişkin yeterli soruşturmanın yürütülmemesi sebebiyle, mevcut davada Sözleşme'nin **2. maddesinin** (yaşam hakkı) **ihlal** edildiğine; yakınlarının ortadan kaybolması ve bunun sonucunda yaşamış oldukları üzüntüye yetkili makamların verdikleri karşılık nedeniyle, başvuranlar açısından Sözleşme'nin **3. maddesinin** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal** edildiğine; başvuranların yakınlarının kanuna aykırı bir şekilde tutulmaları nedeniyle Sözleşme'nin **5. maddesinin** (özgürlük ve güvenlik hakkı) **ihlal** edildiğine ve Sözleşme'nin **13. maddesinin** (etkili başvuru hakkı) **ihlal** edildiğine hükmetmiştir.

[Bosna-Hersek'teki savaşa ilişkin davalar](#)

[Palić / Bosna-Hersek](#)

15 Şubat 2011

Mevcut dava, Bosna-Hersek'teki savaş sırasında, yerel güçlerden birinin başında bulunan askeri komutanın ortadan kaybolmasına ilişkindir. Temmuz 1995'te, karşıt yerel güçlerin (VRS, çoğunluğu Sırp'lardan oluşmaktadır) Bosna-Hersek'te bulunan Žepa bölgesinin kontrolünü ele geçirmesinin ardından, söz konusu komutan, başında bulunduğu yerel gücün teslim olma koşullarını görüşmeye gitmiş ve ortadan kaybolmuştur. Komutanın eşi çok defa resmi kaynaklardan eşinin akıbetini öğrenme girişiminde bulunmuş ancak

herhangi bir sonuç alamamıştır. Komutanın eşi, Bosna-Hersek'in, eşinin ortadan kaybolması ve ölümüne ilişkin bir soruşturma yürütmediğinden ve bu yüzden de kendisinin yıllardır üzüntü yaşadığından şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, Sözleşme'nin **2. maddesinin** (yaşam hakkı), **3. maddesinin** (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı) veya **5. maddesinin** (özgürlük ve güvenlik hakkı) **ihlal edilmediğine** hükmetmiştir. Mahkeme, başvuruyu kabul edilebilir olarak nitelendirmiştir, zira başvuranın eşinin ortadan kaybolmasına ilişkin olarak, Bosna-Hersek'in Sözleşme'yi onayladığı 12 Temmuz 2002 tarihine kadar bir açıklama yapılmamıştır. Mahkeme ayrıca, başlangıçtaki gecikmelere rağmen, soruşturma kapsamında başvuranın eşinin kalıntılarının nihayet tespit edildiğini gözlemlemiştir. Bosna-Hersek savaşı sırasında 30.000'i aşkın kişinin ortadan kaybolduğu göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu tespit işlemi önemli bir başarı teşkil etmiştir. Savcılık makamları bağımsızdır ve geçici soruşturma komisyonlarından birine mensup bir üye hakkında birtakım endişenin bulunmasına rağmen, bu durum, devam etmekte olan ceza soruşturmasının seyrini etkilememiştir. Ek olarak, uzun süren acımasız bir savaşın ardından Bosna-Hersek, öncelikler ve kaynaklar bakımından seçim yapmak zorunda kalmıştır.

Stichting Mothers of Srebrenica ve Diğerleri / Hollanda

11 Haziran 2013 (kabul edilebilirlik hakkında karar)

Mevcut dava, 1995 Srebrenista Katliamı sırasında ölenlerin yakınlarının ve söz konusu yakınları temsil eden bir sivil toplum kuruluşunun (STK), Hollanda mahkemelerinin, kendilerinin Birleşmiş Milletler (BM) aleyhine açmış oldukları davayı, Birleşmiş Milletlerin ulusal mahkemelerin yargı yetkisinden muaf olması nedeniyle kabul edilemez olarak nitelendirmesinden şikâyetçi olmalarına ilişkindir. Başvuranlar, Sözleşme'nin bilhassa 6. maddesine (adil yargılanma hakkı) dayanarak, söz konusu kararla, özellikle mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Mahkeme, başvuruyu, hem STK hem de bireysel başvurular bakımından **kabul edilemez** olarak nitelendirmiştir. Mahkeme, şikâyetçi olunan durumdan STK'nın etkilenmediğini ve bu nedenle de STK'nın, Sözleşme ihlalinin bir "mağduru"

olamayacağını değerlendirmiştir. Bireysel başvurular bakımından, Mahkeme, BM'ye dokunulmazlığın verilmesinin meşru bir hedefe hizmet etmesi nedeniyle, söz konusu şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğunu değerlendirerek, bu şikâyeti reddetmiştir. Mahkeme özellikle şu sonuçlara varmıştır: ulusal yargı kapsamında, BM Tüzüğü'nün VII Bölümü uyarınca askeri operasyon düzenlemek, Devletlerin, BM'nin ana misyonu olan uluslararası barış ve güvenliği sağlama ilkesine müdahale etmelerine izin verilmesi anlamına gelecektir; bir hukuk davası, yalnızca, uluslararası hukukun ağır bir ihlaline hatta katliama dayalı olduğundan, dokunulmazlığı hükümsüz kılmamıştır; mevcut koşullarda yargı yoluna alternatif bir erişimin mevcut olmaması, ulusal mahkemelerin devreye girmesini zorunlu kılmamıştır.

Maktouf ve Damjanović / Bosna-Hersek

18 Temmuz 2013 (Büyük Daire)

Mevcut davada, her iki başvuran da Bosna-Hersek Mahkemesi tarafından, 1992-1995 savaşında sivillerle karşı savaş suçu işledikleri gerekçesiyle mahkûm edilmişlerdir. Başvuranlar özellikle, suçları işlemiş oldukları 1992 ve 1993 tarihlerinde yürürlükte olan Sosyalist Federal Yugoslavya Cumhuriyeti'nin 1976 tarihli Ceza Kanunu yerine, daha katı bir kanun olan 2003 tarihli Bosna-Hersek Ceza Kanunu'nun kendileri için geriye dönük olarak uygulandığından şikâyetçi olmuşlardır.

Mahkeme, Sözleşme'nin **7. maddesinin** (kanunsuz ceza olmaz) **ihlal** edildiğine hükmetmiştir. Başvuranların mahkûm edildikleri suçların türü (insanlığa karşı suçların aksine savaş suçları) ve ciddiyet derecesi (başvuranların hiçbiri herhangi bir can kaybı suçundan sorumlu tutulmamıştır) dikkate alındığında, Mahkeme, 1976 tarihli Kanunu'nun uygulanması halinde başvuranların daha hafif ceza alabileceklerini değerlendirmiştir. Davanın özel koşullarına bakıldığında, 2003 tarihli Kanun'un geriye dönük uygulanmasının başvuranlar açısından bir dezavantaj oluşturduğu yönünde gerçek bir ihtimal bulunduğundan, Mahkeme, daha ağır bir cezanın verilmesini önleyebilecek etkin güvencelerin başvuranlara sağlanmadığına hükmetmiştir.

Ermenistan - Azerbaycan arasındaki Dağlık Karabağ çatışmasına⁴ ilişkin davalar

Chiragov ve Diğerleri / Ermenistan

16 Haziran 2015 (Büyük Daire – esas hakkında karar⁵)

Mevcut dava, altı Azeri mültecinin, Dağlık Karabağ üzerinde Ermeni-Azeri çatışmasının yaşandığı 1992 tarihinde kaçmak zorunda kaldıkları Azerbaycan'ın Laçin bölgesindeki evlerine ve taşınmazlarına geri dönemediklerine ilişkin şikayetlerini konu almaktadır. Başvuranlar özellikle, Laçin bölgesinde yer alan mülkiyetleri üzerindeki kontrollerini ve kullanma, satma, miras bırakma, ipotek etme ve kalkındırma potansiyellerini tümüyle kaybettiklerinden şikayetçi olmuşlardır. Başvuranlar ayrıca, Laçin bölgesine geri dönememeleri neticesinde, konutlarına, özel ve aile hayatlarına saygı haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Başvuranlar ek olarak, söz konusu şikâyetleri bağlamında başvurabilecekleri etkili bir başvuru yolunun bulunmadığından şikâyetçi olmuşlardır.

Başvuranların davasında Mahkeme, Ermenistan'ın Dağlık Karabağ ve civar bölgeler üzerinde etkili bir kontrolünün bulunduğunu ve dolayısıyla Laçin bölgesinde de yargı yetkisine sahip olduğunu doğrulamıştır. Mahkeme, başvuranların şikâyetleri ile ilgili olarak, Sözleşme'ye Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinin (mülkiyet hakkı), Sözleşme'nin 8. maddesinin (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) ve Sözleşme'nin 13. maddesinin (etkili başvuru hakkı) devam eden ihlallerinin söz konusu olduğuna hükmetmiştir. Mahkeme özellikle, başvuranlara herhangi bir tazminat bedeli

⁴ Sovyet bölgesel yönetim sistemi uyarınca, Dağlık Karabağ, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin özerk bir vilayeti idi. Nüfusunun yaklaşık %75'ini Etnik Ermeniler, % 25'ini etnik Azeriler oluşturmuştur. Silahlı savaşlar, Ermenistan'ın söz konusu vilayeti kendi topraklarına katmak istemesiyle, 1988'de başlamıştır. Azerbaycan, 1991 senesinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Dağlık Karabağ Sovyet'i, Eylül 1991'de "Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'ni" ("DKC") kurmuş ve Ocak 1992'de "DKC" parlamentosu, Azerbaycan'dan bağımsız olduğunu ilan etmiştir. 1994 yılında bir ateşkes ilan edilene kadar, çatışma hızla tırmanmıştır. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE) ve Minsk Grubu desteğiyle, barışçıl bir çözüm için yapılan müzakerelere rağmen, çatışma hakkında herhangi bir siyasi çözüme ulaşılamamıştır. "DKC"nin kendisinin ilan etmiş olduğu bağımsızlık, herhangi bir Devlet veya uluslararası örgüt tarafından tanınmamaktadır.

⁵ Davanın istisnai niteliğini dikkate alan Mahkeme, Sözleşme'nin 41. maddesinin (adil tazmin) uygulanması hususunda herhangi bir karar verilmesi için henüz erken olduğunu değerlendirmiştir. Sonuç olarak, bu hususu sonraki bir tarihe bırakmıştır.

ödenmeksizin, mülkiyetlerine erişimlerinin engellenmesinin haklı bir gerekçeye dayandırılmayacağını değerlendirmiştir. Barış müzakerelerinin devam ediyor olmasıyla, Ermenistan Hükümetinin başka tedbirler alma yükümlülüğü ortadan kalkmamıştır. Mahkeme ayrıca, gerekli olan şeyin, mülkiyetlere karşılık olarak bir tazminat talep etme mekanizmasının kurulması olduğunu kaydetmiştir. Bu mekanizma kolay erişilebilir olmalı ve başvuruların ve aynı durumda olan diğer kişilerin mülkiyet haklarını tazmin edebilmeli ve tazminat elde etmelerine imkân sağlamalıdır.

Sargsyan / Azerbaycan

16 Haziran 2015 (Büyük Daire – esas hakkında karar)⁶

Mevcut dava, Ermeni bir mültecinin, Dağlık Karabağ üzerinde Ermeni-Azeri çatışmasının yaşandığı 1992 tarihinde Azerbaycan'ın Şaumyan bölgesinden kaçmak zorunda kaldığından beri, köyüne geri dönme ve orada bulunan mülkiyetini kullanabilme hakkından yararlanamadığına ilişkin şikâyetini konu almaktadır. Bu dava, Mahkemenin, savaş ve işgal neticesinde topraklarının bir kısmı üzerindeki hâkimiyetini kaybetmiş olan, fakat aynı zamanda evini terk etmek zorunda bırakılmış bir kişinin Devlet kontrolündeki bir bölgedeki mülkiyetine erişimine izin vermediği iddia edilen bir Devlet aleyhinde sunulmuş bir şikâyeti incelemek zorunda kaldığı ilk davadır. Başvuran, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuruda bulunduktan sonra vefat etmiş, bu nedenle başvurusunu iki çocuğu devam ettirmiştir

İlgili davada Mahkeme, başvuranın terk etmek zorunda kaldığı köyün ihtilafli bir bölgede yer almasına rağmen, Azerbaycan'ın bu bölge üzerinde yargı yetkisine sahip olduğunu doğrulamıştır. Mahkeme, başvuruların şikâyetleri ile ilgili olarak, Sözleşme'ye Ek **1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinin** (mülkiyet hakkı), Sözleşme'nin **8. maddesinin** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) ve Sözleşme'nin **13. maddesinin** (etkili başvuru hakkı) **devam eden ihlallerinin** söz konusu olduğuna hükmetmiştir. Mahkeme özellikle, güvenlik tedbiri olarak sivillerin köye gitmesinin engellenmesi haklı görülmele birlikte,

⁶ Davanın istisnai niteliğini dikkate alan Mahkeme, Sözleşme'nin 41. maddesinin (adil tazmin) uygulanması hususunda herhangi bir karar verilmesi için henüz erken olduğunu değerlendirmiştir. Sonuç olarak, bu hususu sonraki bir tarihe bırakmıştır.

Devletin, mülkiyete erişimin mümkün olmadığı hallerde başvuranın haklarını güvence altına almak adına alternatif tedbirler alma yükümlülüğünün bulunduğunu değerlendirmiştir. Barış müzakerelerinin devam ediyor olmasıyla, Azerbaycan Hükümetinin başka tedbirler alma yükümlülüğü ortadan kalkmamıştır. Mahkeme ayrıca, gerekli olan şeyin, mülkiyetlere karşılık olarak bir tazminat talep etme mekanizmasının kurulması olduğunu kaydetmiştir. Bu mekanizma kolay erişilebilir olmalı ve başvuranların ve aynı durumda olan diğer kişilerin mülkiyet haklarını tazmin edebilmeli ve tazminat elde etmelerine imkân sağlamalıdır.

II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan Katyn katliamına ilişkin dava

Janowiec ve Diğerleri / Rusya

21 Ekim 2013 (Büyük Daire)

Mevcut davaya, 1940 Katyn katliamı (binlerce Polonyalı savaş esirinin Sovyet gizli polis teşkilatı (NKVD) tarafından öldürülmesi) sırasında hayatını kaybeden kişilerin yakınlarının, Rus yetkili makamlarının katliama ilişkin yürüttüğü soruşturmanın yetersiz olduğuna dair yapmış oldukları şikâyetleri konu olmuştur. Başvuranlar, Sözleşme'nin özellikle 2. maddesi (yaşam hakkı) ve 3. maddesine (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) dayanarak, Rus yetkili makamlarının, yakınlarının ölümüne ilişkin etkin bir soruşturma yürütmediklerinden ve yakınlarının akıbetleri hakkında bilgi almaya yönelik tüm taleplerine karşı önemsemez bir tavır sergilediklerinden şikâyetçi olmuşlardır.

Mahkeme, Sözleşme'nin **2. maddesi** (yaşam hakkı) **kapsamındaki şikâyetleri inceleme yetkisinin bulunmadığına** ve Sözleşme'nin **3. maddesinin** (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Mahkeme, Sözleşme'nin kabul edildiği sene olan 1950'den önce meydana gelen olaylara ilişkin yürütülen bir soruşturmanın yeterliliğini inceleme yetkisinin bulunmadığını değerlendirmiştir. Ayrıca, Rusya'da Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği sırada, Polonyalı savaş esirlerinin ölümü tarihi bir olay olarak yerleşmiş ve akıbetleri hakkında da kalıcı herhangi bir belirsizlik bulunmamıştır. Bu da, başvuranlar açısından Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlaline yol açan bir husus olabilmektedir. Mahkeme ayrıca Rusya'nın, Sözleşme'nin **38.**

maddesinde (davanın çekişmeli yargı ilkesine uygun olarak incelenmesi yükümlülüğü) **öngörülen yükümlülükleri yerine getirmediğine** kanaat getirmiştir. Mahkeme, Üye Devletlerin, kendisinin delil taleplerini yerine getirmekle yükümlü olduklarının altını çizmiş ve Rusya'nın, gizli kalmış bir kilit kararı ibraz etmeyi reddederek, bu yükümlülüğü yerine getirmediğini görmüştür. Rus mahkemeleri, söz konusu gizlilik statüsünün devam etmesinin gerekçeleri hakkında bir analiz yapmamıştır.

Gürcistan – Rusya meselesine ilişkin Devletlerarası dava

Büyük Daire önündeki derdest başvuru

Gürcistan / Rusya (II) (no. 38263/08)

13 Aralık 2011 (kabul edilebilirlik hakkında karar) – Büyük Daire lehine yargı yetkisinden Nisan 2012'de feragat edilmesi

Mevcut dava, 2008 yılı Ağustos ayının başlarında Gürcistan ve Rusya Federasyonu arasında yaşanan silahlı çatışmaya ilişkindir. Gürcistan Hükümeti, Rusya Federasyonu'nun, Rus askeri kuvvetlerinin ve kontrollerindeki bölücü kuvvetlerin, Gürcistan'ın iki özerk bölgesi olan Abhazya ve Güney Osetya bölgelerinde sivillere ve sivillerin mülkiyetlerine ayrımcı ve orantısız saldırıların yapılmasına neden olan bir idari uygulamaya izin verdiğini veya ortaya çıkmasına neden olduğunu iddia etmektedir. Rusya Federasyonu Hükümeti, Rusya Federasyonu silahlı kuvvetlerinin saldırı düzenlemediğini ancak Güney Osetya ve Abhazya bölgesinde yaşanan sivil nüfusu Gürcistan saldırılarına karşı savunduğunu ileri sürerek, Gürcistan Hükümeti'nin iddialarına itiraz etmektedir.

Devletlerarası davaya ek olarak, aynı çatışma ile bağlantılı olarak, hem Gürcistan hem de Rusya'ya karşı yapılmış olup halen derdest olan çok sayıda bireysel başvuru da Mahkeme'ye ulaşmıştır.

Gürcistan Hükümeti, Sözleşme'nin 2. maddesi (yaşam hakkı), 3. maddesi (işkence ve insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı), 5. maddesi (özgürlük ve güvenlik hakkı), 8. maddesi (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) ve 13. maddesi (etkili başvuru hakkı) ile birlikte, Sözleşme'ye Ek 1 no'lu Protokol'ün 1. maddesi (mülkiyetin korunması),

Sözleşme'ye Ek 1 no'lu Protokol'ün 2. maddesi (eğitim hakkı) ve 4 no'lu Protokol'ün 2. maddesine (serbest dolaşım özgürlüğü) dayanmaktadır.

22 Eylül 2011 tarihinde Daire önünde bir duruşma gerçekleştirilmiştir. Mahkeme, 13 Aralık 2011 tarihli kararıyla, başvurunun kabul edilebilir olduğunu beyan etmiştir.

Daire, 3 Nisan 2012 tarihinde, Büyük Daire lehine yargı yetkisinden feragat etmiştir.

Irak'taki uluslararası askeri operasyonlara ilişkin davalar

Al-Saadoon & Mufdhi / Birleşik Krallık

2 Mart 2010

Başvuranlar, güney Iraklı iki Sünni Müslüman olup, Baas partisinin eski üst düzey görevlileridir ve 2003 Irak istilasından kısa bir süre sonra iki İngiliz askerinin cinayetine karışmakla suçlanmışlardır. Başvuranlar, İngiliz yetkililerinin, kendilerini 31 Aralık 2008 tarihinde Irak gözetimine göndermelerinden ve adil olmayan yargılama ve ardından da asılarak idam edilme riskiyle karşı karşıya kaldıklarından şikâyetçi olmuşlardır.

Mahkeme, 30 Haziran 2009 tarihli kabul edilebilirlik kararında, Birleşik Krallık yetkili makamlarının, öncelikle askeri güç sonra da kanun yoluyla, başvuranların tutuldukları tutuklu yerleşkesi üzerinde topyekûn ve münhasır denetimlerinin bulunduğu kanaatine varmıştır. Mahkeme, başvuranların, Birleşik Krallığın yargı yetkisine tabi olduklarını ve bu durumun, başvuranların fiziksel olarak Irak yetkili makamlarının gözetimine gönderildikleri 31 Aralık 2008 tarihine kadar devam ettiğini değerlendirmiştir.

Mahkeme, 2 Mart 2010 tarihli kararında, başvuranların Irak gözetimine gönderilmelerinin başvuranları insanlık dışı muameleye maruz bıraktığı sonucuna vararak, Sözleşme'nin 3. maddesinin (insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağı) ihlal edildiğine karar vermiştir. Mahkeme özellikle, Irak yetkili makamlarının, başvuranları idam etmeyeceklerine dair herhangi bir bağlayıcı teminat vermediklerini gözlemlemiştir. Mahkeme ayrıca, İngiliz Hükümeti'nin, başvuranların Irak gözetimine gönderilmemeleri yönündeki Mahkeme değerlendirmesine itaat etmek adına herhangi bir girişimde bulunmadığına kanaat getirerek, Sözleşme'nin **13. maddesi** (etkili başvuru hakkı) ve **34.**

maddesinin (bireysel başvuru) **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme son olarak, Sözleşme'nin **46. maddesi** (kararların bağlayıcılığı ve icrası) uyarınca, Birleşik Krallık Hükümetinden, başvurulara ölüm cezası verilmemesi yönünde Irak yetkili makamlarından teminat almak için olası tüm girişimlerde bulunmasını talep etmiştir.

Al-Skeini ve Diğerleri / Birleşik Krallık

7 Temmuz 2011 (Büyük Daire)

Mevcut dava, başvuruların altı yakın akrabasının, 2003 yılında Basra'da Birleşik Krallığın işgalci gücünün hâkim olduğu sırada öldürülmelerine ilişkindir: ölenlerden üçü İngiliz askerleri tarafından vurulduğu sırada veya vurularak ölümcül bir şekilde yaralandıktan sonra hayatını kaybetmiş; bir tanesi, İngiliz askeri devriyesi ve bilinmeyen silahlı bir grup arasındaki karşılıklı kurşun yağmuru sırasında ölümcül bir şekilde yaralanmış; bir diğeri ise, İngiliz askerleri tarafından dövülerek nehre atılmış ve boğulmuş; sonuncusu da bir İngiliz askeri üssünde ölmüş olup, vücudunda 93 yara tespit edilmiştir.

Mahkeme, Birleşik Krallığın 1 Mayıs 2003'ten 28 Haziran 2004'e kadar Güney Irak'ta göreviği sağlama yetkisini üstlenmesinden kaynaklanan istisnai durumlarda, Birleşik Krallık askerleri tarafından Basra'da gerçekleştirilen güvenlik operasyonları sırasında öldürülen siviller konusunda, Birleşik Krallığın, Sözleşme'nin 1. maddesi (insan haklarına saygı yükümlülüğü) uyarınca yargı yetkisine haiz olduğunu değerlendirmiştir. Sonuç olarak Mahkeme, altı başvurudan beşinin yakınlarının ölümlerine ilişkin olarak bağımsız ve etkili bir soruşturmanın yürütülmediğini tespit ederek, Sözleşme'nin **2. maddesinin** (yaşam hakkı) **ihlal edildiğine** hükmetmiştir.

Al-Jedda / Birleşik Krallık

7 Temmuz 2011 (Büyük Daire)

Mevcut dava, Iraklı bir sivilin Basra'da, İngiliz güçlerinin denetiminde bulunan bir tutukluluk merkezinde üç yılı aşkın bir süredir (2004-2007) gözaltında tutulmasına ilişkindir.

Mahkeme, başvuranın gözaltında tutulmasının Birleşik Krallığa atfedildiğini ve gözaltında tutulduğu sırada da, Sözleşme'nin 1. maddesi (insan haklarına saygı yükümlülüğü) uyarınca, Birleşik Krallığın yargı yetkisine tabi olduğunu değerlendirmiştir. Mahkeme ayrıca, ilgili BM kararlarından hiçbirinin açıkça veya zımnen, Birleşik Krallığın, Irak için bir risk teşkil ettiğini düşündüğü bir bireyi, hakkında herhangi bir cezaya hükmedilmeden gözaltında tutmasını öngörmediğine dikkat çekerek, Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin (özgürlük ve güvenlik hakkı) ihlal edildiğine karar vermiştir.

Pritchard / Birleşik Krallık

18 Mart 2014 (kayıttan düşürme kararı)

Mevcut dava, Irak'ta hizmet eden İngiliz Gönüllüler Ordusuna (Birleşik Krallık ihtiyat birliğinin gönüllüler bölümü) mensup bir askerin vurularak ölmesine ilişkindir. Söz konusu şikayet, hayatını kaybeden askerin babası tarafından yapılmış olup, Birleşik Krallık yetkili makamlarının, oğlunun ölümüne ilişkin olarak eksiksiz ve bağımsız bir soruşturma yapmadığı iddiasını konu almıştır.

Mahkeme, taraflar arasında varılan **dostane çözümlü** dikkate almıştır. Mahkeme, söz konusu anlaşmanın, Sözleşme ve Protokolleri'nde öngörülen insan haklarına saygı ilkesine dayalı olduğunu değerlendirerek ve başvurunun incelenmeye devam edilmesini gerektirecek herhangi bir gerekçe görmeyerek, Sözleşme'nin 37. maddesi (kayıttan düşürme) uyarınca, mevcut başvuruyu **kayıttan düşürmeye** karar vermiştir.

Hassan / Birleşik Krallık

16 Eylül 2014 (Büyük Daire)

Mevcut dava, başvuranın erkek kardeşinin İngiliz kuvvetleri tarafından yakalanıp, Irak'taki Bucca Kampında (Um Kasr yakınlarında) tutulmasını konu almaktadır. Başvuran özellikle, erkek kardeşinin, Irak'taki İngiliz kuvvetleri tarafından yakalanıp tutuklandığını ve sonrasında da, açıklanmayan koşullar çerçevesinde ölü olarak bulunduğunu ve ceset üzerinde işkence ve idam izlerinin gözlemlendiğini iddia etmiştir. Başvuran ayrıca, yakalama ve tutuklama işlemlerinin keyfi nitelik taşıdığından ve usulü güvenceler içermediğinden şikâyetçi olmuştur. Başvuran son olarak, erkek kardeşinin,

tutuklanmasına, kötü muameleyle maruz kalmasına ve ölüm koşullarına ilişkin olarak İngiliz yetkili makamlarınca herhangi bir soruşturma yürütülmediğini öne sürmüştür.

Dava, İngiliz silahlı kuvvetlerinin Irak'taki eylemlerine, ülke dışı yargı yetkisine ve uluslararası silahlı bir çatışma bağlamında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin uygulanmasına ilişkindir. Mevcut dava, Sözleşmeci bir Devletin Mahkeme'den, kendisini Sözleşme'nin 5. maddesi (özgürlük ve güvenlik hakkı) kapsamındaki yükümlülüklerinden feragat ettirmesini veya başka bir şekilde, yükümlülüklerini, uluslararası insancıl hukuk uyarınca kendisine tanınmış olan yetkiler kapsamında yorumlamasını talep ettiği ilk davadır. Mevcut davada Mahkeme, başvuranın erkek kardeşinin, İngiliz ordusu tarafından yakalandığı 2003 yılının Nisan ayından, asker refakatinde Bucca kampından araçla alınıp varış noktasına bırakıldığı 2003 yılının Mayıs ayına kadar geçen süre zarfında Birleşik Krallık yargı yetkisi kapsamına dahil olduğuna karar vermiştir. Mahkeme ayrıca, başvuranın erkek kardeşinin yakalanıp tutulmasına ilişkin olarak Sözleşme'nin 5 §§ 1, 2, 3 veya 4 (özgürlük ve güvenlik hakkı) maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir. Mahkeme özellikle, hem uluslararası insancıl hukukun hem de Avrupa Sözleşmesi'nin, silahlı çatışma sırasında keyfi tutuklamanın önlenmesine ilişkin güvenceler sağladığına ve Sözleşme'nin 5. maddesinde öngörülen özgürlükten yoksun bırakmaya izin veren gerekçelerin, güvenliği tehdit eden savaş esirlerinin ve sivillerin tutuklanmasının öngörüldüğü Üçüncü ve Dördüncü Cenevre Sözleşmeleri'yle mümkün olduğunca desteklenmesi gerektiğine kanaat getirmiştir. Mahkeme mevcut davada ilaveten, İngiliz orduları tarafından üzerinde silahla evinin çatısında bulunan ve aynı zamanda evinde başka silahların ve milli istihbarat niteliğindeki belgelerin ele geçirildiği maktulün yakalanıp tutuklanmasına ilişkin olarak, uluslararası hukukta meşru dayanakların bulunduğunu tespit etmiştir. Buna ek olarak, başvuranın kardeşi, Bucca kampına alınırken tarama sürecine tabi tutulmuş olup, neticesinde, güvenlik açısından herhangi bir tehdit oluşturmayacak nitelikte bir sivil olduğu anlaşılmış ve dolayısıyla serbest bırakılmasına karar verilmiştir. Bu nedenle, başvuranın erkek kardeşinin yakalanıp tutuklanması keyfi bir nitelik taşımamıştır. Sonuç olarak Mahkeme, başvuranın, erkek kardeşinin kötü muamele gördüğüne ve öldürüldüğüne ilişkin iddiaları doğrultusunda Sözleşme'nin 2. maddesi (yaşam hakkı) ve 3. maddesi (insanlık dışı ve

aşğılayıcı muamele yasağı) kapsamında dile getirdiğı şikâyetlerinin, delil yetersizliğı nedeniyle kabul edilemez olduğunu beyan etmiştir.

Büyük Daire önündeki derdest başvuru

Jaloud / Hollanda (no. 47708/08)

Başvuru, 6 Aralık 2011 tarihinde Hollanda Hükümetine tebliğ edilmiştir - Büyük Daire lehine yargı yetkisinden Temmuz 2013'te feragat edilmesi

Mevcut dava, Irak İstikrar Sağlama Gücü'nün (SFIR) bir üyesi olan Hollandalı bir askerın, Iraklı bir sivili vurduğu yönündeki bir iddiayı konu almaktadır. Başvuru, ölen sivilin babası tarafından yapılmış olup, Sözleşme'nin 2. maddesi (yaşam hakkı) uyarınca, vurulma olayına ilişkin olarak yapılan soruşturmanın yeterince bağımsız ve etkili olmadığı, şikâyete konu olmuştur.

Davanın tahsis edildiğı Daire, 9 Temmuz 2013 tarihinde, Büyük Daire lehine yargı yetkisinden feragat etmiştir.

Büyük Daire, davaya ilişkin olarak, 19 Şubat 2014 tarihinde bir duruşma gerçekleştirmiştir.

Hırvatistan'daki savaşa ilişkin dava

Marguš / Hırvatistan

27 Mayıs 2014 (Büyük Daire)

Mevcut dava, Hırvatistan ordusunun eski bir komutanının, 1991 yılında sivil nüfusa karşı işlenmiş olan savaş suçları nedeniyle, 2007 yılında mahkûm edilmesine ilişkindir. Başvuran, özellikle, tarafsız bir mahkemece yargılanma ve kendisini şahsen savunma haklarının ihlal edildiğinden şikâyetçi olmuştur. Başvuran ayrıca, mahkûmiyetinin temelini oluşturan cezai suçların, aleyhinde başlatılmış olan ve Genel Af Kanunu'nun uygulanmasıyla 1997 yılında sona eren yargılamalara da aynı haliyle konu olduğunu ileri sürmüştür.

Mahkeme, başvuranın mahkeme salonundan çıkarılmasının, savunma yapma haklarına, söz konusu madde hükmüne karşı düşecek ölçüde hâle getirmediğini değerlendirerek,

Sözleşme'nin **6 §§ 1 ve 3 (c) maddesinin** (adil yargılanma hakkı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir.

Mahkeme ayrıca, Sözleşme'nin **7 no'lu Protokolünün 4. maddesinin** (aynı suçtan iki kez yargılanmama ve cezalandırılmama hakkı), başvuran aleyhinde başlatılmış olan ve Genel Af Kanunu'nun uygulanmasıyla 1997 yılında sona eren yargılamalara konu olan suçlara yönelik cezalara **uygulanamayacağına** hükmetmiştir. Aynı zamanda mahkeme, başvuranın, Ocak 1996'da savcı tarafından düşürülen davaya konu olan suçtan iki kez yargılanmama ve cezalandırılmama hakkına ilişkin olarak Sözleşme'nin 7 no'lu Protokolünün 4. maddesi uyarınca yapmış olduğu şikâyeti kabul edilemez olarak nitelendirmiştir. Mahkeme özellikle, uluslararası hukukta, insan haklarının ciddi ihlalleri için af çıkarılmasının kabul edilemez olarak nitelendirildiği, giderek büyüyen bir eğilimin olduğunu gözlemlemiştir. Mahkeme, Hırvatistan yetkili makamlarının, başvuran aleyhinde yeni bir iddianame düzenleyerek ve başvurunu sivil nüfusa karşı savaş suçu işlemekten mahkûm ederek, Sözleşme'nin 2. maddesi (yaşam hakkı) ve 3. maddesinde (işkence ve insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı) öngörülen koşullara ve çeşitli uluslararası organların tavsiyelerine uygun hareket ettikleri sonucuna varmıştır.

Ukrayna-Rusya meselesine ilişkin davalar

Derdest başvurular

Ukrayna / Rusya (I) (no. 20958/14) & Ukrayna / Rusya (II) (no. 43800/14)

Başvurular, 2014 yılının Haziran ayında Rus Hükümetine tebliğ edilmiştir.

Birinci başvuru, 2014 yılının Mart ayından itibaren Kırım'da yaşanan olayları ve Ukrayna'nın doğu kesimlerinde meydana gelen gelişmeleri; ikinci başvuru ise, Ukrayna'nın doğusunda üç çocuk grubunun kaçırıldığı iddiasını ve bu çocukların 2014 yılının Haziran ve Ağustos ayları arasında üç kez geçici olarak Rusya'ya gönderilmelerini konu almaktadır.

Mahkemece ilk davada uygulanan geçici tedbir⁷ (Bk. 13 Mart 2014 tarihli basın bildirisi) geçerliliğini korumaktadır. Bu bağlamda, Rusya'nın ve Ukrayna'nın sivil nüfusun özellikle Sözleşme'nin özellikle 2. maddesi (yaşam hakkı) ve 3. maddesi (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı) kapsamındaki haklarının ihlallerine yol açabilecek girişimlerde bulunmaması için çağrıda bulunulmuştur.

Mahkeme, 25 Kasım 2014 tarihinde, Rus Hükümetini, her iki başvurunun kabul edilebilirliği hakkındaki görüşlerini 16 hafta içerisinde sunmaya ve özellikle söz konusu Sözleşme ihlallerinin, Sözleşme'nin 1. maddesinin (insan haklarına saygı yükümlülüğü) anlamı dâhilinde, Rusya Federasyonunun yargı yetkisi kapsamına girip girmediği, söz konusu Sözleşme ihlallerinden etkilenen kişilerin başvurabilecekleri hukuk yollarının neler olduğu ve bu hukuk yollarının erişilebilir ve etkili olup olmadığı hususlarında görüş bildirmeye davet etmiştir. Mahkeme, 23 Mart 2015 tarihinde, Rus Hükümetinin talebi üzerine, Devletlerarası söz konusu iki başvurunun kabul edilebilirliği hususundaki görüşlerini sunması için Rus Hükümetine tanınan süreyi 25 Eylül 2015 tarihine kadar uzatmaya karar vermiştir (Bk. 13 Nisan 2015 tarihli basın bildirisi).

Savchenko / Rusya (no. 50171/14)

Başvuru, 31 Mart 2015 tarihinde Rus Hükümetine tebliğ edilmiştir

Başvuru, Ukrayna Hava Kuvvetleri bünyesindeki bir kadın asker tarafından yapılmıştır. Başvuran, Doğu Ukrayna'da Luhansk yakınlarında görev yapan silahlı kollardan tarafından yakalanarak, cinayet ve yasadışı yollarla Rusya sınırı geçme şüphesiyle Rus yetkili makamları tarafından tutuklanmıştır.

Mahkeme, 31 Mart 2015 tarihinde davayı Rus Hükümetine bildirmeye karar vererek, Hükümeti, başvuranın 30 Haziran 2014 ve 30 Ağustos 2014 tarihleri arasında özgürlüğünden mahrum bırakılmasına ilişkin olarak, Sözleşme'nin 5. maddesi (özgürlük

⁷ Bu tedbirler, Mahkeme İçtüzüğü'nün 39. maddesi uyarınca, Mahkeme nezdindeki usulün bir parçası olarak, taraflardan birinin veya ilgili herhangi bir kişinin talebi üzerine ya da Mahkeme tarafından re'sen, tarafların yararına veya yargılamaların uygun bir şekilde yürütülmesi amacıyla alınan tedbirlerdir. Mahkeme, geçici tedbiri yalnızca, ilgili tüm bilgileri inceledikten sonra tedbirin uygulanmaması halinde ciddi ve geri dönüşü olmayan bir zararın ortaya çıkabileceği tehlikesinin bulunduğu kanaat getirirse çıkarır. Ayrıca bakınız "Geçici Tedbirler" hakkındaki tematik bilgi notu.

ve güvenlik hakkı) kapsamındaki şikâyetlerin kabul edilebilirliği ve esasları üzerine yazılı görüşlerini bildirmeye davet etmiştir.

İlgili bireysel başvurular

13 Nisan 2015 tarihi itibarıyla, Ukrayna (194 başvuru), Rusya (25 başvuru) ve her iki ülke (307 başvuru) aleyhinde yapılmış olup, Mahkeme önünde derdest olan 526 bireysel başvuru bulunmaktadır. Bu başvuruların 20'den fazlası Kırım'daki meselelerle, 500'de fazlası ise Doğu Ukrayna'daki gelişmeler ile ilgilidir (Bk. 26 Kasım 2014 ve 13 Nisan 2015 tarihli basın bildirimleri).

165 bireysel başvuruda, Mahkeme İchtüzüğü'nün 39. maddesi uyarınca geçici tedbirler⁸ uygulanmış ve Rus ve Ukrayna Hükümetleri, özgürlüğünden mahrum bırakılan ve nerede olduğu bilinmeyen kişilerin Sözleşme ile korunan haklarına saygı gösterilmesini temin etmeye davet edilmişlerdir. Bu davaların 45'inde, ilgili geçici tedbir, genelde ilgili şahsın salıverildiği bilgisi alındıktan sonra kaldırılmıştır.

Mahkeme ayrıca 2015 yılının Ocak ayında, Rus ve Ukrayna Hükümetlerine, ölüm, ölüm iddiası ve başvuruların yakınlarının doğu Ukrayna'da kaybolması ile ilgili beş bireysel başvuru tebliğ etmiştir. Bu başvurularda, başvuranlar, Sözleşme'nin 2. maddesinin (yaşam hakkı) ve 3. maddesinin (işkence ve insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı), 5. maddesinin (özgürlük ve güvenlik hakkı), 8. maddesinin (özel hayata saygı hakkı), 10. maddesinin (ifade özgürlüğü) ve 13. maddesinin (etkili başvuru hakkı) ihlal edildiğini ileri sürmektedirler.

⁸ Bk. yukarıda 8. dipnot.